

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ ТА МІФИ

У статті розглядається можливість підходу стосовно розуміння соціально-політичної реальності та політичного міфотворення у свідомості людини, особливо в ситуації службової діяльності.

Ключові слова: реальність, соціальна реальність, політика, міф.

В статье рассматривается возможность подхода относительно понимания социально-политической реальности и политического мифотворчества в сознании человека, особенно в ситуациях служебной деятельности.

Ключевые слова: реальность социальная реальность, политика, миф.

Постановка проблеми полягає в тому, щоби таке утворення як соціально-політична реальність мало розуміння та пояснення з точки зору впливу на нього політичного міфотворення.

Наша мета зробити певний аналіз сучасного міфологічного мислення в ідеологічній сфері.

Соціально-політична реальність виникає на межі соціального та політичного, має суттєві ознаки кожного з них і разом з тим є не простим поєднанням, а становить певне утворення в той проміжок часу та простору, який відбувається.

Для розуміння цього утворення нам необхідно розібратися в таких поняттях, як: реальність, соціальна реальність, політика, політичний міф.

Реальність (від лат. *realis* — речовинний, дійсний, від *res* — річ, предмет) — філософський термін, який означає те, що існує насправді. Синонімом поняття «реальність» у повсякденному вжитку часто виступає поняття «дійсність».

Соціальна реальність — шар реальності, що існує завдяки взаємодії людей у суспільстві.

Реалізм політичний (соціологічна енциклопедія 2008) — 1) політико-філософський напрям, тип політичного світогляду, представники якого ставляться до політичного світу як до даного в об'єктивній реальності, керуються політичними інтересами, а не моральними чи ідеологічними міркуваннями, виходячи з уявлень про те, що прагнення до панування становить сутність людської природи як гріховної, егоїстичної істоти. 2) традиційний напрям науки про міжнародні відносини, що спирається на філософію позитивізму та прагматизму і визначається «силовим» підходом до оцінювання міжнародних відносин.

Політика — особлива діяльність по управлінню державою, суспільством, організаційна і регулятивно-контролююча сфера суспільства, що здійснює управління економічною, правовою, соціальною,

культурною, релігійними сферами та інш. Поняття політика знайшло поширення під впливом трактату філософа Стародавньої Греції Арістотеля про державу та форми управління державою. Майже до кінця 19 ст. політика традиційно розглядалась як вчення про державу, тобто як вчення про владу інституційну, державного рівня.

В сучасних умовах політика — багатогранне і складне явище в суспільному житті. Є такий вислів: *якщо сучасна людина не цікавиться політикою, то політика між тим цікавиться людиною*. Такий вислів склався в процесі спостереження за тенденціями, що формують облік сучасного суспільно-політичного життя, високим ступенем організації суспільства, ускладненням суспільних процесів і прискоренням темпів їх змін, дедалі більшим підкоренням активності і діяльності індивідів колективні меті. Адже життя людини як людини суспільної, соціальної — завжди життя політичне.

В основі аналізу сучасного міфологічного мислення в ідеологічній сфері лежить розуміння міфу як слова, висловлювання. Звичайно, **міф** — це не будь-яке слово, не просто висловлювання. За влучним визначенням Р. Барта, міф — слово, обране історією. Ця формула надзвичайно важлива для розуміння суті міфу та відмінності від слова в його звичайному розумінні. Лише в певних історичних умовах слово стає міфом. Зокрема, слова «свобода», «рівність», «братерство» перетворювалися на міф і ставали символами Революції. До речі, будь-яке слово, словосполучення тощо може стати міфом, але для цього потрібні спеціальні умови та спеціальні засоби. Матеріальними носіями міфічного повідомлення можуть бути листи або зображення, фотографії, кінематограф, репортажі, спортивні змагання, видовища, реклама. Отже «нове слово» в політиці або ідеології має логічно ввійти в спеціальну мову міфотворчості.

Сутність міфу, зауважує Л. Харченко, не визначається його матеріальним носієм. Не визначається вона й тим, про що він повідомляє. Сутність міфу полягає у

прихованому від безпосереднього аналізу змісті, який міститься в міфі й потужно впливає на його споживача. Саме про це каже Р. Барт у своїх «Міфологіях»: «Оскільки міф – це слово, то міфом може стати все, що покривається дискурсом. Визначальним для міфу є не предмет його повідомлення, а спосіб, яким воно передається; у міфі є формальні межі, але немає субстанціональних». Отже форма міфу інколи важливіша, аніж його зміст.

Політичний міф — це реально існуюче хибне уявлення про політичні відносини та дії, свідомо чи несвідомо доповнені різними абстрактними вигадками, висновками, фантазіями або й легендами.

Кожна країна, нація, народ мають власні, сформовані в певній ситуації національні міфи.

Оскільки політичні міфи базуються на перекрученому, містифікованому образі певної політичної, економічної чи іншої ситуації, вони доволі швидко поширюються. Часто міфи підносять до рівня офіційної політики. Їх усіляко підтримують, використовують як дієві засоби маніпулювання свідомістю людей.

Міфи широко використовують у політиці, позаяк за ними легко приховати справжню мету суб'єкта політичного процесу. Часто це вдається завдяки тому, що тим, кому адресовані міфи, як правило, бракує достовірної, об'єктивної інформації про явища, які неправильно інтерпретуються, до того ж багатьом людям властива доволі низька політична культура. Так, успішно поширюються міфи, пов'язані з "новою економікою", "справжньою демократією", "новою країною", «спасінням народу», особливо в період виборної компанії 2012 року та ін. Такі міфи у формі відповідної інформації простіше сприйняти на віру, ніж спробувати розібратися в їх сутності.

Міфи-обіцянки політики широко використовують у практичній діяльності, вважаючи, що люди "проковтнуть" їх як беззаперечну інформацію.

Політичні міфи здебільшого персоніфіковані, пов'язані з конкретними людьми (особистостями). Тому їх як засіб маніпулювання людьми (а то й суспільством загалом) використовують певний час і саме такий, який вони у змозі впливати на свідомість тих, для кого створені.

Окремі політичні міфи існують доволі довго і успішно впливають на психологію людей. Це, наприклад, міфи про любов підлеглих до вождя, короля, царя, лідера партії. Або міфи про віру народу країни в певну ідею, ідеологію. Такі міфи ще донедавна успішно створювались і поширювались у країнах так званого соціалістичного табору, колишньому СРСР. Вони активно підтримувались

ідеологічною пропагандою за допомогою вигадок-маніфестів на кшталт Морального кодексу розбудовника комунізму чи Закону про боротьбу з пияцтвом і алкоголізмом, а надто численних міфів про "батьків народу", "великих керманічів", "народних вождів", "обранців нації", "ідеали нації" та ін. Творцями ілюзорних міфів були саме ті, кого насправді мало цікавила конкретна людина, нація, народ, "вождями" якого вони прагнули бути.

Політичне міфотворення стало неодмінною ознакою сучасності. Воно не пояснює реальної дійсності, а використовує її для створення ілюзії, гармонійної конструкції, своєрідної системи координат свідомості, специфічного відтворення суспільних явищ. Як система, вибудована сукупністю символів (смислів, значень), вона інтерпретує дійсність і надає їй несуперечливої аксіоматичності.

Політичний міф не потребує перевірки на істинність. Символізуючи й абстрагуючи факти та явища суспільного життя, він сприймається свідомістю як реальність, над якою не слід замислюватися.

На превеликий жаль створення ілюзії, маніпулювання свідомістю відбувається і в силових структурах України, особливо в «рішенні» соціальних питань. Наприклад розглянемо Інтерв'ю начальника Генерального штабу ЗСУ генерал-полковника Володимира Замани газеті центральних органів виконавчої влади України "Урядовому кур'єру" про реформування Української армії (25 вересня 2012 року) "Армія вийде з облоги давніх проблем".

Його теза: Або візьмемо таку прозаїчну річ, як військові оркестри. Ніхто не рахує, що кожного року вони обходяться відомству в 120 млн. гривень. І це при тому, що минулого року на підготовку Сухопутних сил було виділено... 36 млн. Парадокс? Ще й який, і таких прикладів безліч.

Військовий інститут при Національному університеті ім. Тараса Шевченка, де готують перекладачів та інших спеціалістів гуманітарного профілю, коштує Збройним силам 55-60 млн. грн. на рік. П'ять років курсанти тут навчаються, носять військову форму, мешкають в гуртожитку, харчуються – і все за рахунок армії. Зауважте, це не командири бойових взводів, яких справді треба готувати. Тому ми говоримо: підіймімо сьогодні соціальний статус військовослужбовців, і до нас залюбки підуть випускники цивільних вузів. Звичайно, багатьом такі підходи не сподобаються, але іншого виходу немає, якщо хочемо мати сучасні Збройні сили.

1 січня 2014 року грошове забезпечення у Збройних силах зросте в три рази. Мінімальне утримання військовослужбовця за контрактом

складе суму, еквівалентну 750–800\$ в місяць. Командир взводу – мінімум 1150-1200\$. При цьому грошове утримання буде прив'язане до мінімальних зарплат.

Переводимо в національну валюту. Командир взводу отримає (з 1 січня 2014 р.) щомісяця приблизно 9500 грн., командир роти відповідно повинен отримати приблизно 11000 грн. Робимо розрахунки грошового забезпечення за рік офіцерського складу роти з розрахунку 5 офіцерів (командир роти, один заступник, три командири взводу) що буде дорівнювати 570 000 грн.

Затрати на одного курсанта ВКНУ (з розрахунку, що навчається 500 курсантів) складає відповідно інтерв'ю начальника ГШ ЗСУ 110 000 грн. за рік. Де готують не тільки перекладачів, а також заступників командирів бойових рот з виховної роботи, де за період існування ЗСУ створена єдина в Україні наукова школа підготовки фахівців виховних структур тактичного рівня. В чому економія? А враховуючи той факт, що підготовка офіцерів відбувається за схемою 4+1 (4 роки студент + 1 рік курсант) взагалі стає незрозумілим підходи керівництва ЗСУ щодо формування офіцерської еліти ЗСУ. Де, як не в найкращому за світовим рівнем навчальному закладі, яким є Київський національний університет імені Тараса Шевченка, відбувається підготовка фахівців для ЗСУ. І все це втратити раз і назавжди. В чому прогрес?

Візьмо іншу тезу. **До речі**, про житлову чергу – на сьогодні маємо приблизно 40 тис. безквартирних військовиків. Щоправда, **абсолютна більшість із них має де жити**, але оскільки держава зобов'язана надати їм житло, вони й декларують себе як безквартирні. Переважно всі вони сьогодні готові отримати 30 тис. дол. США і покинути чергу. Ця обставина значною мірою знімає проблему, тим паче, в основному – це військовослужбовці-пенсіонери.

Проблема 40 тисяч безхатків є проблемою **до речі**. А що тоді не до речі?

«Абсолютна більшість із них має де жити» - якщо, наприклад, проживання у

гуртожитку в м. Києві військовому пенсіонеру з вислугою набагато більше ніж 25 років дорівнює приблизно 2000-2500 грн. щомісяця, при пенсії приблизно 1500-3000 грн., причому на протязі більше 10 років, то про які віртуальні (міфічні 30 тис. доларів) можна говорити і взагалі яка ж тут декларація безквартирного пенсіонера. Перспектива у вирішенні цього питання начебто є, якщо зайти на сайт Міністерства оборони України, де ми читаємо: вирішення житлової проблеми, а далі оптимістичні проекти майбутніх новосіль тощо.

В ці міфи, ілюзію повинні повірити головні платники податків. Але життя настільки рухається вперед, що міфотворці повинні зрозуміти головну тезу, що ця ілюзія не завжди спрацьовує і треба бути особливо обережним у своїх висловлюваннях та ідеях, які не мають наукового підходу щодо їх практичного вирішення.

В підтвердження моєї тези наведемо приклад щодо результатів виборів до Верховної Ради України партії Наталії Королевської «Україна - вперед». Одна з тез її партії: Якщо розвивати економіку, то можливо забезпечити громадян України новим якісним життям, впевненості в майбутній день. Заробітна платня у 1000 євро та пенсія у 500 євро – це реально в Україні. Ми знаємо як це зробити. Результат виборів 1.6%.

Висновок. На завершення хотів би звернути увагу на такий вислів Гюстава Лебона, автора твору «Психології народів і мас»: «Уважне спостереження історичних фактів примусило мене прийти до того висновку, що соціальні організми настільки ж складні, як і організми всіх живих істот, та не при нашій владі викликати в них глибокі зміни».

Парадокс і трагедія цього вченого у тому, що невеликим виключенням в 20 столітті праці Гюстава Лебона поглиблено вивчали Ленін, Гітлер, Муссоліні, Сталін. Тіж, кому його твори адресовані, залишилися глухі до його попереджень та передбачень.

Література:

1. Горлач М.І, Кремень В.І. Політологія: наука про політику. – К.: Центр учбової літератури. 2009. – 840 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія. – К.: Центр учбової літератури. 2009. – 400 с.
3. Лебон Г. Психологія народів и масс. – Челябинск: Социум, 2010. – 379 с.
4. Харченко Л. Міфотворчість як лівий чинник суспільно-політичного життя // Вісник Львівського університету. Філософські науки. – 2003. Вип. 5. – С. 199–207
5. Соціологічна енциклопедія / Укладач В.Г. Городянченко – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.

Dubrovinskiy G. R., Candidate Psychological Science, docent

THE SOCIO-POLITICAL REALITY AND MYTHS

The article deals with the possibility of approach regarding understanding the socio-political reality and political mythmaking in human consciousness, especially in situations of performance.

Keywords: realite, social realite, politics, myth.